CAPITOLUL 1: **CONCEPTUL DE PROPOZIȚIE RELATIVĂ**

1. *GENERALITĂȚI*

Propoziția relativă se definește (*DSL*, 1997, 410) ca o „specie de subordonată circumscrisă după tipul de conectiv (relativ pronominal, adjectival sau adverbial)“, una din particularitățile relativei românești (comparativ cu limba engleză, de exemplu) fiind aceea că prezența conectivului relativ este obligatorie[1]. Acest tip de conectiv se deosebește de cele de tip conjuncțional prin faptul că amalgamează două roluri sintactice: funcția sintactică din propoziția subordonată și rolul de *operator* al subordonării. Așadar orice structură relativă va conține un *element relativ* care asociază (conectează) o categorie „relativizată“ cu un centru sintagmatic dintr-o altă propoziție. Schema generală descrisă poate fi reprezentată astfel:

(1) centru modificat / element relativ … categorie vidă

Uneori, centrul modificat poate fi absent fonetic, dar sintactic rămâne prezent, relativul funcționând atunci ca dublu substitut: al elementului din propoziția matrice și al categoriei relativizate:

(2) categorie vidă / element relativ … categorie vidă$_2$

Schemele de mai sus corespund distincției clasice – relativă cu antecedent / relativă fără antecedent (relativă liberă, cu antecedent vid).

Un tip special de propoziții relative se plasează în afara celor două categorii, în sensul că modifică un centru aflat în interiorul subordonatei, prin aceasta apropiindu-se de interogative[2].
Schema lor generală ar putea fi reprezentată astfel:

(3) Prop. regentă element relativ … categorie vidă

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

unde categoria vidă corespunde atât „centrului modificat“, cât şi poziţiei de origine a relativului.

2. *POZIŢIA PROPOZIŢIEI RELATIVE FAŢĂ DE CENTRUL GRUPULUI MODIFICAT*

Ordinea constituenţilor în complexe de postmodificatori plasează relativa în poziţie finală[3]. Ea completează (alături de alţi modificatori: adjective, grupuri prepoziţionale, propoziţii conjuncţionale) un antecedent nominal, reprezentând o expansiune[4] a GN minimal. Rezultatele studiului efectuat pe British National Corpus, Biber *et.al.,* 1999, 642, arată că relativa apare în poziţia 2 cu orice tip de modificator din poziţia 1. După Riegel *et. al*., 1994, 149, şi în limba franceză secvenţele de modificatori eterogeni postpuşi numelui respectă ordinea: [Adjectiv epitet] + [complement al numelui] + [propoziţie relativă]. GN românesc se comportă într-un mod similar, propoziţia relativă ocupând, de fiecare dată, poziţia finală în GN extins[5]. Oricare dintre structurile descrise de Florea, 1983, ca tipuri de GN în limba română contemporană primesc relativă postpusă faţă de ceilalţi determinanţi ai N, adică în poziţie terminală; exemplificăm aceasta cu trei dintre cele mai ample grupuri descrise în lucrarea citată[6]:

(4) *Această nouă* vacanţă *a mea de vară* ***pe care o aşteptasem atâta…***

(5) Casa *aceasta de la munte a tinerilor noştri prieteni* ***unde am petrecut atâtea clipe minunate…***

(6) Un bilet *de tren pentru clasa a doua pe care îl cumpărase cu două zile înainte…*

În nici una dintre situaţiile de mai sus nu este posibilă plasarea relativei în altă poziţie decât în cea finală.

Relativele se pot afla în această poziţie pentru că asigură cea mai explicită marcare la suprafaţă a statutului de postmodificator, prin intermediul relativizatorului. Statutul său de anaforic permite recuperarea sub aspect referenţial a centrului şi continuarea neîntreruptă a lanţului de determinări. În cazurile în care între centrul nominal şi relativă se află mai mulţi postmodificatori, sunt posibile unele interferenţe între referinţa centrului şi referinţa altor expresii referenţiale. Acestea se rezolvă fie prin alegerea relativului – de exemplu, adverbul *unde* din (5) (pentru care singura sursă referenţială posibilă este *casa de la munte*, dată fiind trăsătura semantică [locativ], comună nominalului şi relativului), fie prin organizarea structurală a grupului[7].

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

În situațiile în care interferențele nu se pot rezolva astfel, centrul grupului modificat poate fi reluat, pentru a permite relansarea unei noi expansiuni, ca în (7):

(7) *(...) a fost tipărită* [GN *prima* hartă *geologică a României la scara 1: 175 000, sub redacția primului profesor de geologie de la Universitatea din Bucureşti – Grigore Ştefănescu –,*] [GN *hartă*] ***care*** *reflectă progresele realizate în cunoaşterea structurii teritoriului țării noastre până la sfârşitul secolului al XIX-lea.* (AC02, 38, 17)

Uneori, reluarea poate să nu fie dublarea lexicală a centrului, ci o repoziționare a acestuia de tip apozitiv:

(8) *Sensurile inventariate mai sus ne permit să observăm* [GN *complexitatea*] *şi* [GN *profunzimea conceptului de literatură*], [*trăsături*] ***care*** *sunt şi ale spațiului denumit de concept.* (AC03, 23)

Vom analiza în detaliu aceste situații (v. *infra*, Cap. 6, 7), precum şi pozițiile relativei în fiecare tip de grup sintagmatic modificat.

3. *CLASIFICĂRI ALE PROPOZIȚIILOR RELATIVE*

În majoritatea studiilor dedicate problemei, primul criteriu de clasificare este tipul de expansiune pe care îl realizează construcția, identificându-se astfel două categorii de relative: *relativa cu antecedent* (corespunzătoare într-o oarecare măsură propoziției subordonate atributive din gramatica tradițională şi *relativa fără antecedent* (relativa liberă).

Un alt criteriu îl constituie natura antecedentului pe care îl modifică relativul, în corelație cu o distincție semantică importantă: relative *restrictive* şi relative *non-restrictive (apozitive)*. Ne ocupăm aici de distincția semantică *restrictive* / *non-restrictive*, urmând ca în capitolul dedicat descrierii sintactice să prezentăm clasificarea structurală a relativelor.

3.1. *Opoziția restrictiv / non-restrictiv*

Terminologia utilizată în literatura de specialitate în legătură cu această ultimă distincție „dogmatică“[8] este departe de a fi unitară. În funcție de modelul teoretic în care se face descrierea, în funcție de şcoala, de tradiția lingvistică de care aparține cercetătorul, denumirile propuse în tipologia relativelor cunosc variații importante. Redăm în *Tabelul 1* câteva dintre

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

aceste „echivalente“ terminologice cu precizarea că am limitat lista la formule utilizate în limbile română, engleză şi franceză[9].

<table>
<tr><td colspan="5">PROPOZIȚII RELATIVE</td></tr>
<tr><td colspan="2">RESTRICTIVE / DETERMINATIVE / NEIZOLATE / SOLIDARE
(engl.) restrictive / defining / determinative

(fr.) restrictive, determinative, selective</td><td colspan="3">NON-RESTRICTIVE / EXPLICATIVE / APOZITIVE / IZOLATE
(engl.) non-restrictive / non-defining / descriptive / appositive / explanatory / loose clause
(fr.) non-restrictive, appositive, explicative, detachée</td></tr>
<tr><td rowspan="2">CU ANTECEDENT

(engl.) adnominal clause

(fr.) prop. adnominale</td><td rowspan="2">FĂRĂ ANTECEDENT LIBERE

(engl.) nominal rel. / free relative / headless relative

(fr.) relative sans antecedent / relative à valeur nominale</td><td>cu bază nominală</td><td>cu bază propoziţională</td><td>cu bază nominală sau propoziţională</td></tr>
<tr><td colspan="2">APOZITIVE
(engl.) sentence relative / predicative relative
(fr.) appositives</td><td>CONTINUATIVE
(COORDONATE)</td></tr>
</table>

Tabelul 1

Nici în ceea ce priveşte modalităţile de a delimita cele două categorii de relative nu există unitate de vederi. Dificultatea cu care se confruntă majoritatea abordărilor constă în găsirea unor criterii pertinente de încadrare clară a construcţiilor relative într-unul dintre tipuri.

Modalităţile de rezolvare a problemei diferă de la o epocă la alta[10]: gramaticile medievale plasau opoziţia la nivel logic, gramaticile moderne caută mărci morfosintactice de evidenţiere a celor două tipuri. Tentativele de a delimita neechivoc cele două tipuri de relative fac apel deopotrivă la criterii semantice şi sintactice. Kleiber, 1987b, care reexaminează în detaliu chestiunea naturii exacte a distincţiilor cu care se operează în lingvistica franceză consideră că impasul în care se găsesc majoritatea descrierilor are la origine confuzia între nivelul semantic şi cel funcţional. Lingvistica franceză este în mod special preocupată de rezolvarea distincţiei dintre cele două tipuri de relative, numeroase studii căutând soluţia problemei. Redăm mai jos o sinteză a abordărilor, preluată după Kleiber, 1987b, 13-32 şi Kampers-Manhe, 1991, 78-85.

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

3.1.1. Definiţii şi criterii utilizate în lingvistica franceză

3.1.1.1. Definiţii semantice în termeni de extensiune a conceptului

La originea definiţiei în termeni de extensiune a conceptului se găseşte definiţia din gramatica de la Port-Royal[11]. Pentru Arnauld şi Nicole, opoziţia se traduce prin opoziţia între *explicaţie*[12] şi *determinare*. Relativa explicativă este o adăugire care nu schimbă înţelegerea ideii primului termen şi care, în consecinţă, nu restrânge extensia acestei idei: *Omul care este un animal dotat cu raţiune* (relativa dezvoltă o idee deja conţinută în ideea cuvântului *om*; nu modifică şi nici nu restrânge ideea acestui termen[13]). Relativa determinativă *Oamenii care sunt savanţi* este o adăugire determinativă, pentru că ideea de om nici nu conţine, dar nici nu exclude ideea de a fi savant. Relativa restrânge extensia primului termen, astfel încât cuvântul *om* nu înseamnă mai mult decât *o parte a oamenilor*[14]. Obiecţia lui Kleiber 1987b, 15 faţă de această idee este că relativa respectivă nu este o simplă explicaţie sau o descriere ca în: *Alexandre care este fiul lui Philippe*, iar relativa determinativă „nu restrânge comprehensiunea primului termen, cum se afirmă adesea, ci extensiunea. Opusul, în ceea ce priveşte comprehensiunea, se regăseşte în afirmaţia că restrictiva formează cu primul termen o idee totală, o idee complexă, non-echivalentă cu ideea primului termen“[15] (*trad. n.*, M.G.)

3.1.1.2. Definiţii semantice în termeni de clas / subclas

După Milner, 1973, *apud* Kleiber,1987b, 15, relativa restrictivă restrânge ansamblul denotat de nume şi selectează o subclasă, iar relativa apozitivă nu selectează, nu restrânge ansamblul care trebuie delimitat independent de relativă. Pentru Corbeau, 1951, *apud* Kampers-Manhe, 1991,79, relativa non-restrictivă este o propoziţie apozitivă, având întotdeauna un antecedent integral determinat, aşadar nu mai poate primi determinări de tip relativ; relativele restrictive – pe care le numeşte atributive – pot fi substituite printr-o sintagmă simplă.

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

3.1.1.3. Definiţii semantice în termeni de identificare a referentului

În alte abordări, ideea de restricţie / non-restricţie cedează locul ideii de identificare / non-identificare şi ideea de concept sau clasă, noţiunii de *referent*; restrictiva (determinativa) este astfel *un instrument de identificare referenţială* sau de *determinare referenţială*: ea *identifică* / *defineşte* / *determină* sau *specifică* referentul denotat de antecedent sau, pe scurt, antecedentul (N sau GN). Relativa apozitivă nu contribuie la o asemenea operaţie de identificare: referentul trebuie determinat, identificat, definit prin alte mijloace[16]. Riegel *et. al.*, 1994, 484, asociază cele două modalităţi de delimitare semantică, definind restrictiva (determinativa) atât în termeni de identificare referenţială, cât şi în termeni de restrângere a extensiunii GN. Pentru Riegel *et. al.*, 1994, apozitiva este suprimabilă sau substituibilă printr-o propoziţie coordonată sau reluată printr-un pronume.

Obiecţia lui Kleiber faţă de acest tip de delimitare atinge termenul *determinare* care este ambiguu, semnificând *determinare noţională* (în cazul primei definiţii) şi *determinare referenţială* (în cea de-a treia definiţie). De exemplu, în enunţul: *Maria consolează un copil care plânge*, relativa „determină de ce tip de copil este vorba, un copil care plânge şi nu un copil care cântă“, „distinge între un copil care plânge şi alţii care nu plâng“, în enunţul *Maria îl consolează pe Paul care plânge*, relativa este apozitivă, pentru că „nu determină despre ce Paul este vorba“, numele proprii având deja „determinarea în ele însele“. (Rothenberg, 1972, 182-183, *apud*. Kleiber, 17, *trad. n.*, M.G.)

3.1.1.4. Criterii de diferenţiere

Criteriile semantice se asociază în unele lucrări unor trăsături descriptive şi criterii de identificare suplimentare, din dorinţa de a valida observaţiile de natură semantică[17]. Gramaticile franceze acordă mare importanţă acestor criterii de identificare, aşa cum rezultă din lista preluată după Kleiber, 1987b; Kampers-Manhe, 1991, completată cu observaţiile din Riegel, 1994. În lingvistica franceză, cel mai frecvent este invocată virgula / pauza, ca semn prozodic al determinării de tip apozitiv, deşi folosirea ei în apozitive nu este totuşi obligatorie.

1) schimbarea sensului frazei (apozitiva este omisibilă, restrictiva nu); Touratier, 1980, pp. 241-243, arată că este un fals criteriu[18];

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

2) prezența virgulei (în scris; oral – o intonație parantetică[19]) este un indiciu în favoarea apozitivei; absența nu înseamnă că avem de-a face cu o restrictivă (Milner etc.)[20];
3) natura antecedentului furnizează un instrument fiabil de discriminare: nume propriu nearticulat, pronume personal, pronume demonstrativ sunt urmate de apozitive, numele propriu articulat (modificat), demonstrativul precedă o relativă restrictivă (Sanfeld, 1936, Riegel *et. al.*, 1994);
4) determinantul are un rol important, dar numai determinanții universali (*chaque*, *tout* şi negativul *aucun*) sunt indicatori siguri (Kleiber, 1987b, 20); ei nu sunt compatibili decât cu relative restrictive;
5) când GN antecedent este nume predicativ, nu acceptă relative apozitive;
6) inserția adverbelor frastice, ca: *malheureusement*, *curieusement*, *franchement*, *vraisemblablement* şi a celor incidente, ca: *dit-on*, *comme on sait* etc., este considerată un test revelatoriu al statutului apozitiv al relativelor. Dar există şi situați în care nu funcționează astfel: *Omul care se pare că a comis crima a fost reținut*;
7) particulele logice, mărcile şi conectorii pragmatici sunt instrumente de identificare pentru apozitive; introducerea unor particule logico-conversaționale, ca *cependant*, *donc*, *d'ailleurs* etc. nu este compatibilă decât cu citirea apozitivă;
8) parafraza printr-o coordonare pentru a pune în evidență statutul apozitiv al unei relative: *Alsacienii, **şi** ei beau bere, sunt obezi* / *Alsacienii beau bere **şi** alsacienii sunt obezi*; interpretarea restrictivă nu autorizează o asemenea parafrază[21];
9) conjuncția *si* (rom. *dacă*) este revelatorie pentru relativele restrictive cu GN generice, condiționala nu poate fi apropiată decât de citirea restrictivă: *Alsacienii, **dacă** beau bere, sunt obezi.*;
10) condițiile de adevăr nu sunt aceleaşi; dacă relativa explicativă este falsă (sau omisă), valoarea de adevăr a principalei nu este afectată; în cazul citirii apozitive a propoziției *Alsacienii care beau bere sunt obezi*, faptul că alsacienii nu beau bere nu împiedică adevărul faptului că sunt obezi; în citire restrictivă, independența vericondițională nu se mai verifică;
11) criteriul interogării furnizează un mod de identificare suplimentară; v. *Cine este obez?* a) *alsacienii*; b) *alsacienii care beau bere*; răspunsul a) indică interpretarea apozitivă, răspunsul b) indică interpretarea restrictivă[22];

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

12) dacă GN este la plural, criteriul (11) se traduce în termeni de cuantificatori universal şi restrictiv; interpretarea apozitivă pentru *Alsacienii care beau bere sunt obezi* poate fi pusă în evidenţă prin parafraza *Toţi alsacienii sunt obezi*, iar lectura restrictivă prin parafraza *Nişte alsacieni, numai cei care beau bere, sunt obezi*.

Adăugăm aici un alt criteriu, formulat de Fuchs şi Milner, 1979, pentru care modul verbal din relativă este unul operant: conjunctivul e specific restrictivelor, indicativul – apozitivelor. La aceeaşi concluzie, privind faptul că modul conjunctiv este rezervat restrictivelor, ajunge şi Kampers-Manhe, 1991.

În privinţa criteriilor de delimitare a celor două tipuri de relative se poate conchide că avem de-a face cu o opoziţie „intruvabilă", parafrazând (printr-un barbarism) titlul cărţii lui Kleiber, 1987b. Lingvistul francez demonstrează că opoziţia între cele două relative nu poate fi rezolvată convenabil pentru că soluţia problemei nu trebuie căutată în relaţia antecedent / relativ; pronumele relativ este opac în ceea ce priveşte indicaţiile privitoare la cuantificare sau la specificitatea GN, de aici dificultatea cu care se confruntă gramaticile transformaţionale în efortul de a recupera elementele opacizate, de aici diferitele variante propuse. După Kleiber, diferenţa trebuie căutată în restul propoziţiei relative – în predicatul acesteia, opoziţia trebuie redusă la diferenţa relativă specificantă / non-specificantă[23]. De exemplu: *Fetele care vorbesc limba bască sunt harnice*, poate avea o lectură specifică – ambiguă: relativa e specificantă dacă e vorba de lectura evenimenţială a propoziţiei [*care vorbesc limba bască*] şi e non-specificantă dacă e vorba de lectura nomică a propoziţiei. În lectură generică, va fi relativă non-evenimenţială.

3.1.2. Definiţii şi criterii utilizate în lingvistica anglo-saxonă

În lingvistica anglo-saxonă, problema delimitării cele două tipuri de relative se bucură de asemenea de atenţie, atât în gramatici ale limbii engleze, cât şi în numeroase studii şi cercetări legate de construcţiile relative. În general, distincţia se formulează în termenii *atribut* vs. *apoziţie* (*cf*. Seiler, 1960, *apud* Lombardi Vallauri, 1994, 351; Ferris, 1993, 117; Biber *et. al.*, 1999, 602; Halliday, 1985, 204[24]), în termenii *modificator* vs. *non-modificator* al structurii GN (Huddlestone, 1995, 157-158), în termeni de *identificare a referentului* (Biber *et.al.*, 1999, 602[25]), sau în legătură cu *natura antecedentului* modificat (Smith, 1964,

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

apud Cornilescu, 1980/1996, 96, notează că determinanţii ø asociaţi numelor proprii şi determinanţii deictici nu tolerează relative restrictive, ci non-restrictive). Nivelurile la care se plasează distincţia sunt aceleaşi cu nivelurile identificate în lingvistica franceză. În plus, ar putea fi amintită aici perspectiva funcţională. În ceea ce priveşte structura tematică a relativelor, Lehmann, 1984, 358, arată că restrictivele depind de rema propoziţiei regente, iar non-restrictivele sunt rematice sau cel puţin conţin o remă. Într-o abordare mai recentă, Lombardi Vallauri, 1994, propune o clasificare funcţională pluristratificată, care să includă criterii ale tuturor nivelurilor: fonologic (conturul intonaţional), semantic (identificarea referentului şi restricţiile asupra extensiei sale), sintactic (gradul de dependenţă faţă de propoziţia matrice), pragmatic (presupoziţii diferite ale vorbitorului în legătură cu ceea ce ştie interlocutorul). Lombardi Vallauri, 1994, 331-334, ajunge astfel la identificarea a opt categorii de relative[26], fiecare tip fiind o variantă combinatorie a criteriilor amintite:

a) relativă *non-restrictivă non-presupoziţională rematică* (cu pauză virtuală, nesubordonată, postpusă regentei sau intercalată):
   ex.: *I met that girl, who speaks basque*.
b) relativă non-restrictivă non-presupoziţională tematică (cu pauză virtuală, nesubordonată, intercalată):
   ex.: *That girl, who I met, speaks basque.*
c) relativă *restrictivă non-presupoziţională rematică* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal nedefinit, postpusă sau intercalată):
   ex.: *I met a girl who speaks Basque.*
d) relativă *restrictivă non-presupoziţională tematică* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal nedefinit, intercalată):
   ex.: *A girl I met speaks Basque.*
e) relativă *restrictivă presupoziţională tematică* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal definit, intercalată):
   ex.: *The girl I met speaks Basque.*
f) relativă *restrictivă presupoziţională rematică* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal definit, intercalată):
   ex.: *I met the girl who speaks Basque.*
g) relativă *restrictivă presupoziţională rematică exclusivă* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal definit, accent contrastiv pe ultimul cuvânt):
   ex.: *I met the girl who speaks* ***Basque***.

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

h) relativă *restrictivă non-presupozițională rematică exclusivă* (fără pauză virtuală, subordonată, cu centru nominal nedefinit, accent contrastiv pe ultimul cuvânt):
ex.: *I met a girl who speaks **Basque***.

Deşi numeroase cercetări în cadru generativ se ocupă de problema distincției RR/RNR, nu le-am amintit aici, ci le vom discuta în legătură cu formarea relativei.

O secțiune specială vom rezerva însă opiniei formulate de Grosu, Grosu şi Landman (în ultimul loc, 1998), în legătură cu existența unui al treilea tip semantic de relative – „strange relatives of the third kind".

3.2. *Relative „bizare" sau al treilea tip semantic*

Unul dintre argumentele prin care Grosu şi Landman, 1998, le justifică existența este recalcitranța unor relative la tiparul restrictiv / apozitiv. Dacă denotatul restrictivelor reprezintă seturi de entități care se combină cu centrul nominal prin intersecție, iar apozitivele conțin un element care se află în relație de anaforă discursivă cu GN pe care îl modifică, există un (al treilea) tip de relative care nu se mulează pe nici unul dintre aceste tipare. Grosu şi Landman includ în cea de-a treia categorie de non-restrictive / non-apozitive patru subclase de construcții: relative *graduale*, relative *libere irealis*[27], relative cu *centru intern*[28] şi *corelative*. Mai mult, autorii citați consideră că o clasificare semantică a relativelor în termenii material sortal intern (*sortal-internal*) / material sortal extern (*sortal external*) ar fi mai convenabilă decât cea tradițională. Dihotomia propusă de ei conduce la identificarea a cinci tipuri de relative, în funcție de originea (internă sau externă propoziției relative – GC) a materialului referențial din relativă: (1) *Simplex XP* – relative fără pronume relativ[29]; (2) *Apozitive* – materialul este extern GC, aşadar apozitiva aduce o contribuție semantică la construcția integrală a enunțului; (3) *Restrictive* – centrul nominal şi relativul asigură în egală măsură o anumită contribuție la construcția integrală (se combină prin intersecție); (4) *Maximalizatoare* – o parte din semantica acestor relative este o operație de maximalizare; se plasează în interiorul GC; (5) *Simplex GC* – fără material extern; sunt relative *libere irealis* (în limba română: relativele infinitivale).

Consecința la nivel sintactic a clasificării de mai sus (adică postularea a două tipuri de relative: relative cu material sortal intern[30] şi extern) este într-o oarecare măsură în acord cu propunerea noastră privind existența a două tipuri sintactice de relative – completive şi periferice (v. *infra*, II).

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

NOTE:

[1] Am identificat, totuşi, în corpusul de limbă vorbită, un exemplu de relativă fără element relativ (ex.: *voi fi prima √ să-l felicit* [C03, 34]); acesta reprezintă însă un fenomen sintactic izolat. V. *infra*, capitolul 7, **§** 4.1., pentru interpretarea construcţiei.

[2] V. Grosu şi Landman, 1998; van Riemsdijk, 2000; acest tipar de construcţie nu este specific românei, îl menţionăm însă aici pentru că s-a lansat ipoteza că relativele infinitivale fac parte din această categorie (*cf*., mai ales Grosu şi Landman, 1994, 1998).

[3] Desigur, afirmaţia se referă numai la relativele cu antecedent non-vid, cele „fără antecedent" sunt reperabile, la suprafaţă, şi în poziţie antepusă centrului modificat; v. *infra*, capitolul 7 clasificarea după acest criteriu.

[4] Pentru moment, discutăm nediferenţiat construcţiile relative, admiţând că majoritatea relativelor se plasează în interiorul GN; v. *infra*, II, pentru nuanţări.

[5] V. Florea, 1983, 82, unde se înregistrează constatarea că în aproape toate structurile, #P# este elementul terminal al structurii. Adjectivele care mai pot apărea după #P# izolată nu aparţin grupului nominal (ex.: *Fata, care îl ştie bine, supărată, îl certă*).

[6] Exemplele sunt preluate de la Florea, 1983.

[7] Interferenţele referenţiale s-ar putea produce numai între expresii aflate la acelaşi nivel ierarhic cu relativa, sau între centru şi expresia referenţială din imediata vecinătate a relativei.

[8] *Cf*. Kleiber, 1987b.

[9] Am notat cu majuscule echivalentul românesc, acolo unde există.

[10] V. Auroux şi Rosier, 1987, un studiu asupra istoricului problemei, şi Catach, 1987, despre rolul istoric al punctuaţiei în delimitarea incidentelor relative.

[11] La rândul ei, influenţată de gramatici latine.

[12] Facem observaţia că şi în lingvistica românească se adoptă în general delimitarea după criteriul logic. Dihotomia explicativ / determinativ se regăseşte în aceşti termeni şi în lucrări tradiţionale româneşti, v. Heliade-Rădulescu, 1828/1980, 135; Iordan, 1956; Iliescu, 1956; GA_1, 1966.

[13] „*Ne modifie pas l'ideé de ce terme et ne la restreint donc pas à ne signifier qu'une partie des hommes*" (A. Arnauld et P. Nicole, *apud* Kleiber, 1987b, 14).

[14] „*La relative restreint l'étendue du premier terme en faisant (...) que le mot d'homme ne signifie plus qu'une partie des hommes*" (*id*).

[15] „*La relative déterminative ne restreint pas la compréhension du premier terme, comme on l'affirme parfois, mais son extension. La contrepartie, en ce qui concerne la compréhension, se trouve dans l'affirmation que la restrictive forme*

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)

avec le premier terme une idée totale, une idée complexe, nonéquivalente à l'idée du premier terme". Kleiber, 1987b, 15.

16 Grannis, Buscha şi Kempter, *apud* Kleiber, 1987b,16.

17 *Cf.* Touratier, 1980, 264: „am dori ca diferenţei de sens să-i corespundă o diferenţă de formă".

18 Touratier notează că şi gramatici ale limbii germane (Behaghel) sau ale limbii engleze (Jespersen) recurg la acest criteriu de discriminare.

19 *Cf.* Riegel *et. al.*, 1994, 484: „*ces relatives sont marquées sur le plan prosodique par une mélodie spécifique, celle de la parenthèse"*.

20 Kleiber, 1987b, 19, admite că acest criteriu *po*ate fi unul important în sensul că implică faptul că diferenţa dintre cele două tipuri de relative este un fenomen accesibil în unele cazuri observaţiei directe, deci este vorba de structuri de suprafaţă diferite.

21 Kleiber, 1987b, 21, găseşte că acest criteriu este interesant din două motive: furnizează o sursă posibilă de reprezentare a apozitivelor şi accentuează asupra diferenţei de dezvoltare între *qui* explicativ şi *qui* determinativ; în consecinţă, deschide calea unor strategii de relativizare divergente.

22 Kleiber, 1987b, 22, notează aici că răspunsul b) nu e pertinent decât dacă respectă maxima conversaţională a cantităţii, de asemenea, numai în lectura apozitivă funcţionează perechea întrebare-răspuns: *Cine bea bere? – Alsacienii*.

23 Specificitatea predicatului antrenează cu necesitate caracterul specific al referentului. Kleiber, 1987b, 40.

24 În termenii acestuia, relativa restrictivă identifică subseturi de clase definite de numele pe care îl modifică, în vreme ce non-restrictiva adaugă informaţie suplimentară la ceva ce este deplin specific (*trad. n.*, M.G.)

25 Relativa restrictivă identifică referinţa numelui centru, restrânge sensul, identifică momentul particular la care se face referire, uneori, adaugă o informaţie nouă în legătură cu centrul nominal; în relativa non-restrictivă, referinţa centrului nominal modificat de relativa non-restrictivă a fost identificată anterior, sau este presupus a fi cunoscută, relativa este o unitate independentă care adaugă informaţia elaborată, descriptivă, nereclamată în mod obligatoriu pentru identificarea centrului: ex.: *S-a uitat în cutia ei poştală, pe care n-o închidea niciodată.* (*trad. n.*, M.G.)

26 Studiul este interesant şi sub alt aspect: propune extinderea clasificării funcţionale şi la echivalente ale relativelor – adjective, participii, grupuri prepoziţionale.

27 Relative infinitivale sau cu conjunctiv de tipul *n-am ce face* / *ce să fac.*

28 *Internally headed relatives*, Grosu & Landman, 1998, 126 (fără corespondent în română).

29 Posibile în engleză: *The girl I've met.*

30 Româna nu are propriu-zis relative cu centru intern, ca japoneza sau coreeana, însă Grosu şi Landman, 1998, consideră că relativele infinitivale au unele trăsături comune cu acestea.

BDD-B455-03 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:19 UTC)